

Економіка підприємства

В.Г. Алькема

*професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та логістики,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

Сучасні підходи в дослідженнях системи економічної безпеки суб'єктів господарювання

У статті розглянуто сучасні дослідження економічної безпеки суб'єкта господарювання з використанням ендогенного підходу. Висвітлено концептуальні засади та можливості екзогенного підходу в дослідженнях систем економічної безпеки.

В статье рассмотрены современные исследования экономической безопасности субъекта хозяйствования с использованием эндогенного подхода. Освещены концептуальные положения и возможности экзогенного подхода в исследованиях системно-ресурса экономической безопасности.

The article reviews up-to-date studies of business entity economic security by using endogenous approach. The conceptual provisions and the exogenous approach possibilities in the studies of the system resource of economic security are highlighted

Ключові слова: економічні ресурси, системи, ендогенний підхід, екзогенний підхід, економічні системи, економічна безпека, система економічної безпеки.

Постановка проблеми

Безпека відноситься до фундаментальних потреб особистості, угруповань, організацій і суспільства. Господарська діяльність будь-якого ієрархічного рівня потребує захисту та відповідних умов реалізації власних економічних інтересів безпечного розвитку. Світова наука та практика свідчать про ефективність використання системного підходу в наукових дослідженнях і забезпеченні належного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання. В умовах сьогодення широко використовується в наукових дослідженнях ендогенний підхід у дослідженні систем економічної безпеки суб'єктів господарювання. Незважаючи на його очевидні переваги, він не дає можливості досліджувати ці системи з позиції основних факторів життєдіяльності економічних агентів простору та часу. Тому є необхідність розроблення концептуальних засад використання екзогенного підходу в дослідженнях економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Значний вклад у дослідження економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності зробили вітчизняні вчені: Б.М. Андрушків [1], Ю.В. Бондарчук [3], В.І. Грушко [4], О.І. Захаров [5], М.М. Зацеркляний [6], В.В. Зубарев [7], Р.С. Квасницька [8], І.С. Керницький [22], Г.В. Козаченко [9], М.В. Куркін [10], В.В. Крутов [12], В.І. Кириленко [13], О.А. Кириченко [14-16], О.М. Ляшенко [17], А.І. Марущак [3], В.І. Мунтіян [20], В.Л. Ортинський [22], Т.М. Іванюта [23], З.Б. Живко [1], А.О. Заїчковський [23], Г.А. Пастернак-Таранушенко [24], І.В. Сорока [27], О.М. Сумець [28], М.Б. Тумар [28], Т.М. Слободяник [29], В.І. Франчук

[30], Л.Г. Шемаєва [32], О.С. Шнипко [33] і З.В. Якубович [34]. Важливу роль у дослідженні систем економічної безпеки відіграють праці російських учених, а саме: В.П. Мак-Мака [18], Г.А. Минаєва [19], Є.О. Олейнікова [21], Т.Д. Ромащенко [25], В. Сенчагова [26], Л.Д. Шарого [31], В.І. Ярочкіна [35] та інших.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

У рамках ендogenous підходу вчені ідентифікували основні підсистеми та складові економічної безпеки і дослідили їх властивості. Визначили основні ієрархічні рівні економічної безпеки в умовах глобалізації та встановили взаємозв'язки між її елементами. Для систем економічної безпеки суб'єктів господарювання різних сфер і видів економічної діяльності встановлено як загальні, так і специфічні властивості. Незважаючи на це, залишаються практично не дослідженими питання визначення просторових, часових і функціональних меж систем економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Вирішення цих питань вимагає широкого використання в дослідженнях систем економічної безпеки екзогенного підходу

Формулювання цілей статті

Метою роботи є аналіз сучасного стану розуміння системи економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності в рамках ендogenous підходу та розроблення концептуальних засад використання екзогенного підходу в дослідженнях цієї системи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Як методологію дослідження економічної безпеки науковці пропонують застосовувати теорію систем, теорію організацій, теорію інституційної економіки, теорію економіки, що ґрунтується на знаннях, тощо [13-15]. Переважна більшість науковців розглядають безпеку та економічну безпеку в межах системного підходу, який поділяється на ендogenous і екзогенний. Ендogenous підхід спрямовує акценти досліджень на апріорній фіксації елементів системи економічної безпеки та зв'язках між цими елементами. Переважна більшість сучасних науковців формують власне розуміння системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності саме в рамках цього підходу. Як зазначає В. Крутов, «система безпеки – це єдність, яка складається із взаємозалежних частин, кожна з яких приносить щось конкретне в систему безпеки, що дозволяє мати універсальні характеристики цілого. Усі елементи безпеки, що перебувають у відносинах і зв'язках один з одним, утворюють систему безпеки з більш високими якістьми» [12, с. 49-52]. На думку О. Захарова, система безпеки підприємства – це сукупність взаємозалежних організаційних, правових і технічних заходів, спрямованих на зниження та протидію реальним і потенційним, внутрішнім та зовнішнім ризикам і загрозам діяльності підприємства, які можуть призвести до істотних економічних втрат, зупинити або загальмувати розвиток підприємства [5, с. 52]. Система економічної безпеки підприємства, на думку Г.В. Козаченко і В.П. Пономарева, – це комплекс організаційно-управлінських, технологічних, технічних, профілактичних і маркетингових заходів, спрямованих на кількісну та якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз [9, с. 14]. У своєму дослідженні О.А. Кириченко, В.С. Сідак, С.М. Лаптев із співавторами стверджують, що «система економічної безпеки підприємства – це певна множина взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу. Система економічної безпеки розглядається як цілісна відкрита складна багаторівнева та багатофункціональна система, що містить у собі ряд підсистем» [14, с. 68].

Вважається, що «економічна безпека – це конкретний стан і ступінь захищеності будь-якого суб'єкта та його спроможність протистояти змінам умов існування», або це стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її організаційної структури і статусу, а також перешкодам досягнення цілей розвитку, чи здатність системи протистояти загрози виникнення втрат [25, с. 23]. Автори наукових публікацій з питань формування, функціонування та розвитку систем безпеки зазначають, що властивості системи безпеки притаманні й системам економічної безпеки [25, с. 24]. До вхідних властивостей моделі системи економічної безпеки Т.Д. Ромащенко відносить невизначеність, ризик і загрози; до вихідних параметрів, що визначають формування властивостей системи економічної безпеки, – стійкість, адаптивність, гнучкість і ефективність. Учені О.Ф. Мельников і М.М. Зацеркляний вбачають у системі економічної безпеки сукупність взаємозалежних заходів організаційно-правового характеру, які здійснюються з метою захисту підприємницької діяльності від реальних або потенційних дій фізичних чи юридичних осіб, що можуть призвести до істотних економічних втрат [6, с. 26]. Системою безпеки В.І Мунтіян називає «комплекс заходів, спрямованих на постійний та стабільний розвиток економіки держави, що містить механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам» [20, с. 51].

Під системою економічної безпеки В.І. Кириленко [15], Г.А. Пастернак-Таранушенко [24] і В.К. Сенчагов [26, с. 19] розуміють комплекс таких блоків: концепція безпеки – економічні інтереси – загрози у сфері економіки – індикатори економічної безпеки – їхні граничні значення – організація економічної безпеки – правове гарантування економічної безпеки. З позиції функціональних складових сприймають систему економічної безпеки Ю.В. Бондарчук і А.І. Марущак, на їх думку, це сукупність складових, до яких традиційно відносять: інтелектуальну та кадрову, інформаційну, техніко-технологічну, фінансову, політико-правову та екологічну та силову [3, с. 39]. Під системою економічної безпеки О.М. Сумець і М.Б. Тумар розуміють цілісну сукупність матеріальних і віртуальних елементів та інструментів, що реалізують певний набір функцій упередження та захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз [28, с. 308]. Така система, на думку Б.М. Андрушківа, – це комплекс заходів, покликаних забезпечити безпеку економічну із залученням відповідних елементів, органів, сил і засобів [1, с. 48].

Система економічної безпеки сприймається ним як обмежена безліч взаємозалежних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу. Складовими елементами такої системи є об'єкт і суб'єкт безпеки, механізм забезпечення безпеки, а також практичні дії щодо забезпечення безпеки [1, с. 51]. Система економічної безпеки, на думку В.Л. Ортинського та І.С. Керницького, – це комплексне утворення, до якого належать суб'єкти, об'єкти та механізм реалізації безпеки на підприємстві [22, с. 84]. Точка зору В.І. Франчука полягає в тому, що система економічної безпеки є сукупністю взаємопов'язаних елементів, які створюють єдине ціле й одночасно кожний із цих елементів виконує свою роль у протидії загрозам для досягнення спільної мети – виключення або зведення до мінімуму можливих збитків і створення умов для розвитку [30].

На думку М.В. Куркіна, В.Д. Понікарова та Д.В. Назаренка, система економічної безпеки – це сукупність завдань, принципів, функцій, підрозділів підприємства, прав та обов'язків працівників, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємства і створення найбільш сприятливих умов для його подальшого розвитку шляхом попередження можливих впливів на господарську діяльність [10, с. 80]. Система економічної безпеки, за Л.Д. Шарого, – це взаємопов'язана сукупність спеціальних структур, засобів, методів і заходів, що

забезпечують безпеку бізнесу від внутрішніх і зовнішніх загроз. У цьому контексті система характеризується комплексом управлінських, страхових, правових та інших заходів із захисту бізнесу від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних або інших втрат [31]. У монографії В.І. Грушка, С.М. Лаптева та Л.О. Кошембар під системою економічної безпеки розуміється «організаційний комплекс, який складається із сукупності організаційних, управлінських, технічних правових та інших мір і заходів, сукупності сил і засобів, спрямованих на забезпечення безпеки об'єкта, захисту інтересів його керівників та інвесторів, сприяння забезпеченню його стійкого розвитку» [4, с. 122]. На думку О.С. Шнипко, «система економічної безпеки – це система, що взаємодіє з навколишнім оточенням і має сукупність властивостей, які забезпечують здатність до самовиживання та розвитку в умовах виникнення зовнішньої або внутрішньої загрози» [33, с. 22]. Комплексна система економічної безпеки підприємства, на думку Т.М. Слободяник, – «це комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами суб'єкта господарювання, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави від протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних або юридичних осіб, що можуть призвести до істотних економічних втрат та забезпечення економічного росту у майбутньому» [29, с. 23]. У навчальному посібнику Т.М. Іванюти та А.О. Заїчковського система економічної безпеки розглядається як «обмежена множина взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу. Складовими елементами такої системи є об'єкт та суб'єкт безпеки, механізм забезпечення безпеки, а також політика безпеки. До складових політики безпеки автори відносять: цілі та завдання безпеки, функції та принципи безпеки, а також стратегію безпеки» [23, с. 25]. Автори дослідження Р.С. Квасницька та І.О. Доценко подають таке розуміння системи: «Система економічної безпеки включає наукову теорію безпеки, політику і стратегію безпеки, засоби і методи забезпечення безпеки та концепцію безпеки підприємства» [8, с. 35]. Детальне визначення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання подає Л.Г. Шемаєва: «Це організована сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішньої та внутрішньої безпеки суб'єктів господарювання, таких як: спеціальні органи та служби, об'єкти, наукові підходи, нормативно-правова база, політика, стратегія, концепція, принципи, функції, завдання, методи та засоби, що спрямовані на забезпечення реалізації стратегічних і тактичних інтересів суб'єкта господарювання, а також захист цих інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз» [32, с. 115]. У своєму дослідженні І.В. Сорока обґрунтовує цільові завдання, основні функції системи економічної безпеки в аспекті антикризового менеджменту підприємства [27, с. 117-121].

Систему економічної безпеки підприємства З.В. Якубович розглядає як «підсистему відкритої складної системи – підприємства. Вона виділяє основні елементи системи економічної безпеки підприємства: вхід системи, суб'єкти системи, мету, цілі, завдання, принципи та інструменти» [34, с. 81-86]. Система економічної безпеки підприємства – це комплекс організаційно-управлінських, технологічних, технічних, профілактичних і маркетингових заходів, спрямованих на кількісну та якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз [15, с. 30; 16, с. 53-68]. Професор О.А. Кириченко розглядає систему економічної безпеки як корінну функцію економічної системи, що реалізується завдяки функціонуванню певного набору складових підсистем та елементів. Система економічної безпеки в умовах глобалізації є

складною, відкритою, ієрархічною, багаторівневою економічною системою. Основою визначення рівня ієрархії системи економічної безпеки може бути рівень управління або інша ознака, що ґрунтується на показниках масштабності економічної діяльності або параметрах величини потенціалу економічного простору, який убезпечується відповідною економічною системою. Число рівнів ієрархії або кількість підсистем залежить від організаційного або адміністративного поділу економічних систем чи штучного поділу залежно від завдання дослідження. Ураховуючи принцип системності, поділ за рівнями безпеки можна здійснити в межах підсистем будь-якого рівня ієрархії системи економічної безпеки [14, с. 272-274]. Система економічної безпеки, на думку О.М. Ляшенко, – це комплекс організаційно управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію інтересів суб'єктів господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз [17, с. 390].

Під системою безпеки Г.А. Мінаєв розуміє «методологію теоретичних підходів і практичних дій, які забезпечують максимально повний захист життєво важливих інтересів соціальної системи від внутрішніх і зовнішніх загроз» [19, с. 77]. Під системою економічної безпеки Е.А. Олейніков розуміє «систему заходів, здатних: попередити втрати життєво важливих цінностей, забезпечити стан захищеності та розвиток особистості, суспільства і держави» [21, с. 15]. У монографії В.В. Зубарев зі співавторами подає таке бачення системи безпеки – «це функціональна система, що відображає, процеси взаємодії інтересів, небезпек та загроз» [7, с. 47]. Із позиції ключових змістовних складових розглядає систему економічної безпеки В.П. Мак-Мак. До цих елементів він відносить: наукову теорію безпеки, політику та стратегію безпеки, засоби і методи забезпечення безпеки та концепцію безпеки підприємства [18, с. 116]. Як систему економічної безпеки, на думку В.І. Ярочкіна, слід розуміти організовану сукупність органів, служб, заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз [35, с. 18].

Усі зазначені визначення системи економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності ґрунтуються на баченні Л. фон Берталанфі, У. Ешбі та інших фундаторів ендогенного підходу [2, с. 21]. Завдяки цьому підходу є можливість розкрити особливості системи, що розглядається (рисунок). Як видно з рисунку, методологічна значущість ендогенного підходу полягає в можливості дослідити економічну безпеку об'єкта як цілісну систему, розкрити її природу, властивості, риси й особливості. Це, у першу чергу, її склад, кількісна та якісна характеристика підсистем і елементів, їх координація та субординація, джерела руху та розвитку. Ендогенний підхід дає змогу вивчити структуру, тобто внутрішню організацію системи та взаємозв'язок її компонентів, а також функції системи, які забезпечують її активність і життєстійкість. Крім того, цей підхід дає можливість установити інтегративні системні фактори – механізми, що забезпечують цілісність системи.

Завдяки використанню цього підходу можна розкрити генезис системи – початок і джерело виникнення, становлення та перспективи розвитку. На відміну від класичного ендогенного підходу нами пропонується здійснювати дослідження систем економічної безпеки на базі екзогенного підходу [11, с. 90-92], який спрямовано на визначення меж системи економічної безпеки як частини просторово-часового та функціонального континууму. Під системою економічної безпеки будемо розуміти сукупність нормативно-правових, адміністративних, організаційно-економічних, технічних, соціально-психологічних та інших

Рис. Напрями досліджень системи економічної безпеки в межах ендogenous підходу
 Джерело: сформовано автором на підставі [2].

складових економічного простору, спрямованих на забезпечення безпеки та захист інтересів суб'єктів економічної діяльності за певний інтервал часу, урахувавши ту обставину, що час і простір є первинними ресурсами життєдіяльності економічних агентів. Тому для базової типології систем економічної безпеки пропонується використовувати ознаки, що визначають просторово-часові її межі. І в першу чергу – характеристики обмеженості чи необмеженості систем у часі та просторі (таблиця). У результаті отримуємо принциповий розподіл розмаїття систем на чотири групи.

Таблиця

Типологія систем економічної безпеки при екзогенному підході

Просторова протяжність системи економічної безпеки	Часова протяжність системи економічної безпеки	
	Обмежена (визначена тривалість)	Необмежена (невизначена тривалість)
Обмежена (просторова визначеність)	Система економічної безпеки як проект чи програма	Система економічної безпеки як об'єкт
Необмежена (просторова невизначеність)	Система економічної безпеки як сукупність процесів	Система економічної безпеки як середовище

Джерело: сформовано автором на підставі [11].

Властивості систем економічної безпеки не обмежених у часі та просторі аналогічні властивостям середовища. Системи економічної безпеки не обмежені в просторі, але обмежені в часі є сукупністю процесів розвитку певного явища, що розповсюджується на доступний простір. Обмежені в часі та просторі системи економічної безпеки є комплексом одиничних або послідовних заходів, спрямованих на досягнення конкретної мети в певному місці протягом визначеного терміну. Клас систем економічної безпеки, обмежених у просторі та не обмежених у часі, слід віднести до об'єктних, які мають певну форму та існують поза суб'єктом. Прикладами об'єктних систем економічної безпеки є системи економічної безпеки юридичних і фізичних осіб, організацій, регіонів, держави тощо. Прикладами середовищних систем економічної безпеки є системи еконо-

мічної безпеки Торгово-промислової палати України, монетарного середовища, нормативно-правової складової держави тощо. Як приклади процесних систем економічної безпеки можна розглядати систему економічної безпеки вищої освіти, науки, систему економічного зростання держави тощо. Прикладом проектних систем є проект реконструкції виробничих потужностей, реструктуризації підприємства тощо. Реальні системи економічної безпеки на різних стадіях власного життєвого циклу мають риси, властиві всім типам систем, однак один тип, як правило, переважає. Функціональні можливості систем економічної безпеки кожного типу в економіці та їх роль принципово відрізняються. Загалом системи економічної безпеки з обмеженим життєвим циклом (проект, процес) є економічно більш активними. Системи економічної безпеки з необмеженим життєвим циклом (середовище, об'єкт) у певному розумінні є економічно пасивними. Обмежені в просторі системи економічної безпеки (проект, об'єкт), як правило, функціонують інтенсивно, тобто прагнуть ефективно використовувати власний простір; необмежені (середовище, процес) – екстенсивно.

Висновки

Отже, для дослідження систем економічної безпеки в науці використовуються ендогенний та екзогенний підходи. Найбільше розповсюдження отримав ендогенний підхід. Методологічна значущість останнього полягає в можливості дослідити економічну безпеку об'єкта як цілісну систему, розкрити її природу, властивості, риси, особливості та параметри. Це, у першу чергу, її склад, кількісна та якісна характеристика підсистем і елементів, їх координація та субординація, джерела руху та розвитку. Ендогенний підхід дає змогу вивчити структуру, тобто внутрішню організацію системи та взаємозв'язок її компонентів, а також функції системи, які забезпечують її активність і життєстійкість. Крім того, цей підхід дає можливість установити інтегративні системні фактори – механізми, що забезпечують цілісність системи. Екзогенний підхід дає можливість визначити просторові, часові та функціональні межі системи економічної безпеки. Він розглядає систему економічної безпеки як частину просторово-часового та функціонального континуумів. Автором розроблено базову типологію систем економічної безпеки з використанням ознак, які визначають їх просторово-часові межі та здійснено принципний розподіл розмаїття систем економічної безпеки на чотири групи: об'єктну, середовищну, процесну та проектну. Реальна система економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності в процесі власного життєвого циклу може трансформуватися з одного типу системи в інший. Системи різних типів відрізняються властивостями та потенціалом економічної безпеки.

Література

1. Андрюшків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б.М. Андрюшків, Ю.Я. Вовк, П.Д. Дудкін та ін. – Тернопіль–граф. 2008. 424 с.
2. Алькема В.Г. Система економічної безпеки логістичних утворень : [монографія] / Алькема В.Г. – К. : Дорадо-Друк, 2011. – 470 с.
3. Бондарчук Ю.В. Безпека бізнесу / Ю.В. Бондарчук, А.І. Марущак : організаційно-правові основи : Науково-практичний посібник. – К. : Скіф, КНТ, 2008. – 372 с.
4. Грушко В.І. Фінансова безпека бізнесу : податковий аспект / В. Грушко, С. Лаптев, Л. Кошембар. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2010. – 256 с.
5. Захаров О.І. Побудова комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства / О.І. Захаров // Вчені записки Університету «КРОК». – Вип. 21. – С. 50-58.
6. Зацеркляний М.М. Основи економічної безпеки : [навчальний посібник] / М.М. Зацеркляний, О.Ф. Мельников. – К. : КНТ, 2009. – 337 с.

7. *Зубарев В.В.* Вплив глобальних, політичних, енергоресурсних та екологічних змін на воєнну безпеку держави : монографія / [В.В. Зубарев, О.П. Кутовий, О.О. Свергунов, С.М. Тимченко]. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 256 с.
8. *Квасницька Р.С.* Деякі методичні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / Р.С. Квасницька, І. О. Доценко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2, Т. 1 – С. 34-38.
9. *Козаченко А.В.* Экономическая безопасность предприятия : сущность и механизм обеспечения : монография / А.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н. Ляшенко. – К. : ЛІБРА, 2003. – 280 с.
10. *Куркін М.В.* Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств / М.В. Куркін, В.Д. Понікаров, Д.В. Назаренко. – Харків : ФОП Павленко О.Г., ІНЖЕК, 2010. – 300 с.
11. *Клейнер Г.* Системный ресурс экономики / Г. Клейнер // Вопросы экономики. – № 1, 2011. – С. 89-100.
12. *Крутов В.В.* Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємства : [монографія] / В.В. Крутов. – К. : Фенікс, 2008. – 406 с.
13. *Кириленко В.І.* Інвестиційна складова економічної безпеки : [монографія] / В.І. Кириленко. – КНЕУ, 2005. – 232 с.
14. *Кириченко О.А.* Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : [монографія] / О.А. Кириченко, М.П. Денисенко, В.С.Сідак, С.М. Лаптев, С.А. Єрохін, О.І. Захаров, П.Я. Пригунов та ін. – К. : ІМБ Університету економіки та права «КРОК», 2010. – 412 с., С. 272-274.
15. *Кириченко А.А.* Экономическая безопасность логистического образования – это состояние его экономической системы / А.А. Кириченко // Логистика : проблемы и решения. – 2010. – № 5. – С. 30-33.
16. *Кириченко О.А.* Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / О.А. Кириченко, Ю.Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 12. – С. 60.
17. *Ляшенко О.М.* Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія] / Ляшенко О.М. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с. С. 390.
18. *Мак-Мак В.П.* Служба безопасности предприятия как субъект частной правоохранительной деятельности : [монография] / В.П. Мак-Мак. – М. : Компания «Спутник+», 2003. – 220 с.
19. *Минаев Г.А.* Безопасность организации : учебное пособие / Г.А. Минаев. – М. : Университетская книга ; Логос, 2007. – 368 с.
20. *Мунтіян В.І.* Економічна безпека України : [монографія] / В.І. Мунтіян. – К. : КВЦ, 1999. – 464 с.
21. *Олейников Е.А.* Экономическая и национальная безопасность : учебник / под ред. Е.А. Олейникова. – М. : Издательство Экзамен, 2005. – 768 с.
22. *Ортинський В.Л.* Економічна безпека підприємств, організацій та установ / [В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 54 с.
23. *Іванюта Т.М.* Економічна безпека підприємства / Т.М. Іванюта, А.О.Заїчковський. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 256 с.
24. *Пастернак-Таранушенко Г.А.* Економічна безпека держави / Г.А. Пастернак-Таранушенко ; за ред. Б. Кравченка. – К. : Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. – 140 с.
25. *Ромащенко Т.Д.* Экономическая безопасность национального хозяйства : Теория, методология, формирование в России : [монография] / Т.Д. Ромащенко. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2003. – 216 с.
26. *Сенчагов В.* Экономическая безопасность : состояние экономики, фондового рынка и банковской системы / В. Сенчагов // Вопросы экономики. – 1996. – № 6. – С. 144-153.
27. *Сорока І.В.* Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / І.В. Сорока // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12 (102). – С. 114-122.
28. *Сумець О.М.* Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека / О.М. Сумець, М.Б. Тумар. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 400 с.

29. Слободяник Т.М. Запровадження комплексної системи економічної безпеки та оцінка її ефективності на сучасному підприємстві / Т.М. Слободяник // Економічний простір. – 2008. – № 12/2. – С. 22-27.
30. Франчук В.І. Теоретична модель системи забезпечення економічної безпеки акціонерних підприємств / В.І. Франчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.8. – С. 158.
31. Шарый Л.Д. Безопасность предпринимательской деятельности : учебник / Л.Д. Шарый, В.М. Родачин ; Нац. ин-т бизнеса. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : ВК, 2005. – 477 с.
32. Шемаєва Л.Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією з суб'єктами зовнішнього середовища : [монографія] / Л.Г. Шемаєва. – Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К. : НУПІМБ, 2009. – 357 с.
33. Шнипко О.С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем : регіональний аспект / О.С. Шнипко. – К. : Генеза, 2006. – 288 с.
34. Якубович Зоряна. Формування системи економічної безпеки машинобудівного підприємства / Зоряна Якубович // Вісник ТНЕУ-2010. – № 1. – с. 81-86.
35. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы / В.И. Ярочкин. – М. : Ось-89. – 2003. – 352 с.

І.В. Більботенко

здобувач,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Змістова характеристика загроз економічній безпеці суб'єктів аудиторської діяльності

У статті проаналізовано термінологічний взаємозв'язок категорій «небезпека», «ризик», «загроза» в контексті економічної безпеки підприємства. Наведено характеристику загроз економічній безпеці суб'єктів аудиторської діяльності, виходячи з конфлікту інтересів між суб'єктом аудиту та основними групами його стейкхолдерів.

В статті проаналізована термінологічна взаємозв'язок категорій «небезпека», «ризик», «загроза» в контексті економічної безпеки підприємства. Представлена характеристика загроз економічній безпеці суб'єктів аудиторської діяльності, виходячи з конфлікту інтересів між суб'єктом аудиту та основними групами його стейкхолдерів.

The article provides analysis of terminological interrelation between the categories «danger», «risk», «threat» in the context of economic security of the enterprise. The characteristics of economic security threats of the auditing activities subjects based on a conflict of interests between the audit subject and major groups of stakeholders are represented.

Ключові слова: небезпека, ризик, негативний вплив, економічна безпека суб'єктів аудиту, економічні загрози, економічні інтереси, стейкхолдери.

Постановка проблеми

У нинішніх умовах господарювання підприємство стикається з величезною кількістю деструктивних чинників і обставин, дія яких може впливати на результати його фінансово-господарської діяльності. Крім того, залежно від умов розвитку бізнесу значущість тих чи інших чинників може змінюватися. Тому рівень економічної безпеки безпосередньо залежатиме від того, наскільки ефективно керівництво та персонал підприємства здатні уникати можливих небезпек і ліквідувати наслідки негативної дії деструктивних чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ. Адекватна реакція вимагає здійснення відповідних